

نگاهی کوتاه به کتاب چندفرهنگی در نظام‌های آموزشی در گفت‌وگو با دکتر اکبر رهنما

کثرت در عین وحدت

اصغر ندیری

اشاره

در نظام تعلیم و تربیت کشورها، نگاه به حوزه چندفرهنگی از منظر برنامه درسی حائز اهمیت ویژه است. در حقیقت وجود تنوع فرهنگی واقعیتی انکارناپذیر است. از این‌رو، با توجه به جایگاه آموزش چندفرهنگی و کثرت‌گرایی در این حوزه، معرفی تطبیقی چندفرهنگی در مجموعه‌های آموزشی کشورهایی مانند ایران، آلمان و استرالیا می‌تواند مفید باشد. از آنجا که کتابی با عنوان «چندفرهنگی در نظام‌های آموزشی با رویکرد تطبیقی»، از انتشارات «آوای نور» در مجموعه «سازمان‌دهی منابع آموزشی مکتوب» دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی ارزیابی و مورد توجه قرار گرفته است، گفت‌وگویی با نویسنده آن، آگاهی دکتر اکبر رهنما، ترتیب داده‌ایم. وی دانشیار رشته فلسفه تعلیم و تربیت در دانشگاه شاهد است و حدود ۳۰ سال تجربه آموزشی و پژوهشی دارد. در ادامه نظر خوانندگان گرامی را به مشروح این گفت‌وگو جلب می‌کنیم.

خرده‌فرهنگ‌ها، قومیت‌ها، نژادها، و زبان‌ها و گویش‌های گوناگونی است. پیداست، آموزش‌های تک‌فرهنگی در کشورهایی نظیر ما وافی به مقصود نیستند و ضروری است که به الزامات آموزش‌های چندفرهنگی در ایران توجه شود. چرا که توجه به این مؤلفه می‌تواند گامی به سوی عدالت آموزشی و تربیتی باشد که یکی از دستاوردهای مهم آموزش‌های چندفرهنگی و در نظر گرفتن تنوع و تکرر دیدگاه‌های فراگیرندگان است.

در این راستا مثلاً در جامعه آلمان، نظام آموزش و پرورش طوری است که در آن «تنوع فرهنگی» پذیرفته شده است. تسهیلات تابعیت آلمانی سبب شده است، نسل دوم مهاجران کشورهای بلوک شرق در آلمان باقی بمانند، ولی در عین حال میراث فرهنگی و زبانشان را حتی پس از چندین سال اقامت در آلمان، حفظ کنند. در این کشور، به‌جز مدرسه‌های ابتدایی، انواع دیگری از مدرسه‌ها وجود دارند که برنامه‌های آموزشی متفاوتی ارائه می‌دهند. یا در استرالیا که قومیت‌های متنوعی را در خود جای داده، از اواخر دهه ۱۹۹۰ نظام آموزشی به سرعت تغییر کرده و امروزه استرالیا از نظر آموزش‌های چندفرهنگی به‌گونه‌ای شده

← **آقای دکتر رهنما، ضمن تشکر از حضور شما در این نشست، در صورت امکان از سابقه و مفهوم «آموزش چندفرهنگی» بفرمایید.**

بعد از جنگ جهانی دوم و بر اثر مهاجرت‌هایی که به‌وسیله ملل گوناگون به‌ویژه به اروپا، ایالات متحده و استرالیا صورت گرفت و در اثر توسعه آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در کشورهای غربی، توجه به انتظارات و مطالبات اقوام و ملل که به نوعی اقلیت به‌شمار می‌رفتند. (و از نظر آموزشی و فرهنگی اختلاط صورت پذیرفته بود) در سطح جهان مهم تلقی شد تا جایی که امروزه یکی از شاخصه‌های اصلی توسعه‌یافتگی محسوب می‌شود. در کشور ما به علت عدم مهاجرت‌پذیری به شکل گفته شده در بالا، به این مقوله چندان توجه نشده است. در نتیجه باید از آموزش زبان مادری و خصوصیات اقلیمی و فرهنگی متفاوت اقوام ایرانی در برنامه درسی مدرسه‌ها شروع کنیم.

← **جامعه و نظام آموزشی ما چه نیاز و چه دیدگاهی به موضوع چندفرهنگی دارد؟**

ضرورت توجه به آموزش چندفرهنگی در کشور ما از آن جهت مطرح است که فرهنگ ایرانی شامل

آموزش‌های تک‌فرهنگی در کشورهای نظیر ما وافی به مقصود نیستند و ضروری است که به الزامات آموزش‌های چندفرهنگی در ایران توجه شود. چرا که توجه به این مؤلفه می‌تواند گامی به سوی عدالت آموزشی و تربیتی باشد

است که هر شخص از هر نژادی خود را یک شهروند استرالیایی می‌داند.

← به موضوع چندفرهنگی در دانشگاه‌ها و به‌خصوص آموزش و پرورش ما چقدر اهمیت می‌دهند؟ این موضوع اکنون چه جایگاهی دارد؟

با توجه به اینکه جامعه ایران نیز در برگیرنده فرهنگ‌ها و قومیت‌های مختلف است، در مقوله تنوع قومی و زبانی در جهان، با ۶۴ همانندی در رتبه شانزدهم جهانی قرار می‌گیرد. ایران جامعه‌ای چندقومیتی است و به‌طور طبیعی این تنوع فرهنگی باید در برنامه‌های آموزشی مدرسه‌ها لحاظ شود.

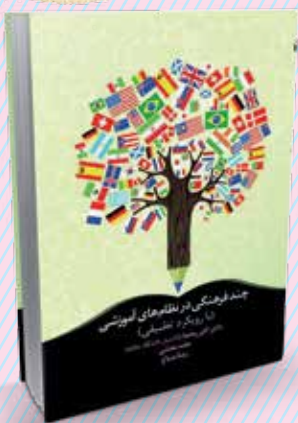
← آیا رسیدن به عدالت آموزشی تنها با شناخت مؤلفه‌های چندفرهنگی محقق می‌شود؟

عدالت آموزشی یعنی برخورداری مساوی از امکانات و فرصت‌های آموزشی یکسان برای افراد جامعه از هر قومیت و نژادی، در سطوح گوناگون آموزش، از پیش‌دبستان تا سطوح عالی دانشگاهی. یکی از راه‌های مؤثر و مفید رسیدن به عدالت آموزش، توجه به خواسته‌ها و نیازهای آموزشی و تربیتی آحاد شهروندان است. ولی اهمیت موضوع در آن است که چون یکی از رسالت‌های آموزش و پرورش نهادینه‌سازی ابعاد متفاوت زیست انسانی است، باید در نظام‌های آموزش این مهم دنبال شود. یعنی عدالت آموزشی و تربیتی به‌عنوان یک نهاد اجتماعی و فرهنگی پذیرفته و از طریق نظام آموزشی به یک رویه اجتماعی و رفتاری تبدیل شود.

← آیا با رعایت مؤلفه‌های چندفرهنگی و شاید به عبارت دیگر، «تمرکززدایی»، به برابری در فرصت‌های آموزشی می‌رسیم؟

با رعایت مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی در زیر نظام‌های تربیت‌معلم، آموزش ابتدایی، برنامه‌های درسی و ارزشیابی تحصیلی در راهبردهای بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت، می‌توان به برابری فرصت‌های تحصیلی نزدیک شد و گامی در جهت بسط عدالت آموزشی برداشت. لازم به یادآوری است، جزئیات راهبردهای یاد شده به تفصیل در کتاب چندفرهنگی در نظام‌های آموزشی آمده است.

← آقای دکتر در انتها اگر کتاب‌های دیگری در زمینه مسائل پژوهشی و آموزشی دارید، نام آن‌ها را بفرمایید.

چند عنوان از کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌ای بنده عبارت‌اند از: ۱. مکاتب فلسفی و نظریه‌های تربیتی؛ ۲. بهداشت روانی در مدارس؛ ۳. روان‌شناسی شناختی؛ ۴. جایگاه اخلاق و ارزش‌ها در تعلیم و تربیت؛ ۵. تطبیق تربیت اخلاقی از دیدگاه کانت و خواجه نصیرالدین طوسی؛ ۶. درامدی بر تربیت اخلاقی؛ ۷. یادگیری انسان، رویکردی کل‌گرا؛ ۸. هنر و تعلیم و تربیت؛ ۹. درامدی بر مدیریت مدرسه‌محور؛ ۱۰. بومی‌سازی آموزش فلسفه به کودکان.

در این فرصت از خانم **رعنا صباغ اسماعیلی** و آقای **حامد بخشی** که در تألیف این کتاب مرا یاری کرده‌اند، سپاس‌گزاری می‌کنم.